

door toedoen van deze twee vrouwen, dat Charlotte in de eenzaamheid van haar klooster de leer der Hervormden leerde kennen, haar gebracht door Protestantische predikers. Toch duurde het nog eenigen tijd, eer de jonge abdis de beslissende keuze deed. Ze bepaalde er zich toe, in 1565, toen ze negentien jaar oud was, openlijk te protesteeren tegen de wijze, waarop men haar gedwongen had abdis te worden. Ze rekende zich evenwel gebonden door haar onvrijwillig gegeven woord.

Nog verliepen eenige jaren. Charlotte volgde met belangstelling den strijd, die telkens weer ontbrandde, en waarin haar strenge vader en de edele Coligny vooraan stonden. Die strijd had geleid tot een vrede en een verdrag, waarbij den Hervormden vrijheid van samenkomst was gegeven, doch de hertog de Guise schond die vrijheid, en vermoorde de Hugenooten van Vassy. Dat was het voorspel van den Bartholomeüsnacht, en het deed Charlotte van Bourbon partij kiezen.

Ze raadpleegde heimelijk met haar twee beschermsters; de heer van Tëligny, de echtgenoot van Louise de Coligny, bracht de

brieven over. En eindelijk vluchtte Charlotte in Februari 1572. Onder voor-geven van een bezoek aan een naburig klooster ging ze met een paar bevriende nonnen, die met haar zich verblijdden in het

licht des Evangelies, de kloosterpoort uit en begaf zich naar haar zuster te Sedan. Men moest echter wachten, dat uitlevering zou worden gevraagd, en daarom moest Charlotte verder vluchten, buiten Frankrijk.

Ze deed het en ging naar Heidelberg, naar Frederik den Vromen, keurvorst van de Palts, wiens huis en hart, evenals dat zijner gemalin, open stond voor alle verdrukten.

Frederik gaf het Fransche hof kennis van de aankomst van Charlotte. Op bitsen toon werd hem uitlevering gevraagd, doch hij antwoordde, dat hij het alleen zou doen, indien zijn beschermeling vrijheid van godsdienst werd toegezegd. En toen die belofte uitbleef, bleef Charlotte van Bourbon te Heidelberg.

En toen kwamen de rampen over haar. Haar zwager Bouillon stierf, en Françoise kon haar niet meer steunen. Dan stierf Jeanne d'Albret, de moeder der Hervorming. En dan volgde, nog binnen een half jaar na haar vlucht, de Parijsche bloedbruiloft, welke haar beroofde van allen, die haar genegen waren, in de eerste plaats van de familie Coligny. En intusschen vervolgdde haar uit Frankrijk de laster, die aan de weggelooopen non onreine bedoelingen toeschreef. Doch het keurvorstelijke hof trachtte haar zooveel mogelijk het leed te vergoeden, en de schoone vijftientigjarige, die nog altijd het witte nonnenkleed droeg, het eenige, dat zij ooit gekend had, won aller harten door haar liefde.

Zóó zag haar in 1574 de prins van Oranje, een lijder als zij, al was het op andere wijze. In zijn jeugd was hij gehuwd geweest met Maria van Egmont, gravin van Buren, een gelukkig huwelijk, doch dat na zes jaren reeds door den dood verbroken werd. Toen had hij een staatkundig huwelijk gesloten met Anna van Saksen, die hij niet eens gezien had, maar die een dochter was van Maurits van Saksen, den voorvechter van het Protestantisme in Duitschland, en Juliana van Stolberg had zich zeer verheugd, dat haar zoon zijn toenadering tot de

Hervormden zoo duidelijk uitsprak; zij hoopte, dat Anna van Saksen haar gemaal tot een Protestant zou maken. En dat is ook geschied, doch in geheel anderen zin dan zijn moeder het bedoelde. Het karakter van Anna was zóó slecht, dat Willems leven voortaan niets was dan verdriet en vernedering, juist in de jaren, dat hij met Holland medeleed in zijn grootste ellende, toen hij voor Alva's bloedraad vluchten moest. En door dat verdriet heeft God het hart van den Prins verbrijzeld, en immers, bij een verbrijzeld hart en een verslagen geest wil God wonen. Prins Willem vond den zielevrede en brak met de Roomsche kerk. Doch zijn huwelijk was een openlijk schandaal geworden, en hij liet zich van Anna scheiden.

Toen leerde hij Charlotte van Bourbon kennen; twee geplaagden en verdrukten. De prins had haar niet veel aan te bieden. Hij was arm, hij was vervolgd, hij was in een oorlog gewikkeld, waarvan het einde niets dan teleurstelling kon zijn. Maar dat hij arm en vervolgd was, maakte hem juist dierbaar in de oogen van Charlotte, die onterfd was gelijk hij verarmd was, omdat ze de versmaadheid van Christus grooter rijkdom achtten dan de schatten van Egypte.

Marnix voerde de bruid over Emden naar Den Briel en den 12^{en} Juli 1575 werd het huwelijk gesloten, dat voor den Prins tot zoo rijken zegen werd. 't Was een zwervend leven, dat ze voerden, zonder vaste woonplaats, dan te Dordt, dan te Delft, dan te Antwerpen of te Middelburg. En gemakkelijk was het ook niet, want de uitgaven waren groot en de ontvangsten onzeker. En het gezin vermeerderde snel. Zes dochtertjes werden in zeven jaren geboren, terwijl de Prinses dadelijk de voorkinderen van haar gemaal uit Dillenburg tot zich riep, ook de twintigjarige Maria van Nassau, de zuster van Filips Willem. Maar Charlotte droeg alle bezwaren met blijdschap, en leefde geheel met Nederland mee. En ze leed met Nederland mee.

Meer dan iemand krenkte haar de ban, die over den Prins in 1580 werd uitgesproken, en waarin de koninklijke moordenaar ook nog háár naam lasterde. Hoe goed deed haar de verdediging van haar eer in 's Prinsens Apologie. Doch Charlotte had een voorgevoel van het naderende leed, dat intusschen niet hem, maar haar het eerst het leven zou kosten. Den 18^{en} Maart deed Jauregui zijn snooden aanslag, die Willem aan den rand van het graf bracht. Zij troostte en versterkte hem met haar toespraak en haar gebeden, en achtte eigen geschokte gezondheid niet om de zijne. Doch toen hij herstelde, kwam de terugslag; toen kon zij niet meer. Zonder haar moest Oranje zijn kerkgang doen om openlijk God te danken voor zijn herstel, en slechts weinig dagen later legde Charlotte het moede hoofd neer, nog slechts zes-en-dertig jaren oud. Ook haar naam blijft in dankbare herinnering als die van de trouwste vriendin van Oranje, die hem het best heeft verstaan, en ook op het gebied der buitenlandsche staatkunde het krachtigst met hem heeft medegearbeid.

A. L.

☐ ☐ NICOLO PAGANINI. ☐ ☐

Geb. 18 Febr. 1784 te Genua. -- Overl. 29 Mei 1840 te Nizza.

Niccolo Paganini! Voor degenen, die de viool bestudeeren, is deze naam voorzeker over-bekend. Wie van hen, die eenigszins thuis zijn in de muziekwereld, zou niet weten, dat Paganini een der grootste vioolvirtuozen is geweest? Paganini was een zeer buitengewoon man. Reeds in zijn prilste jeugd legde hij zulk een verbazend grooten aanleg voor de muziek aan den dag, dat zijn vader, die zelf de viool en de mandoline bespeelde, besloot, hem vroeg te onderwijzen.

De kleine Nicolo was een handig muzikaal ventje; nauwelijks zes jaar oud kende hij reeds zóóveel van het vioolspel, dat zijn vader hem niet verder helpen kon, hij bracht hem dus bij *Servetto*, en vervolgens bij *Giacomo Costa*.

Na verloop van tijd — Paganini had den leeftijd van 11 jaar bereikt — werd hij in de gelegenheid gesteld, zich eens in 't openbaar te doen hooren. De jonge kunstenaar bracht toen reeds het publiek in verrukking. Op aanraden van vrienden, besloot zijn vader hem in de leer te doen bij den grooten violvirtuoos *Rolla* te Parma.

Een aardige kleine gebeurtenis zij hier op haar plaats, om te doen zien, welk een groot genie Paganini was.

Vader en zoon begaven zich naar den nieuwen leermeester. In de voorkamer, waar zij wachtten, zag *Nicolo* een viool en de laatste compositie van *Rolla* op de tafel liggen. Haastig greep hij het instrument, en speelde het stuk op het eerste gezicht zóó schoon, zóó wegslepend, dat meester *Rolla*, die nog te bed lag, weten wilde, wie wel de groote violist was. Toen hij vernam, dat 't de kleine knaap was, weigerde hij eerst hem nog les te geven; later schijnt hij hem echter toch te hebben voortgeholpen.

Paganini heeft ook nog twee jaar les in de compositie gehad van *Paer*. Te Genua teruggekeerd, zette hij zich aan het componeeren. En met welke resultaten! Zijn eerste violstudien waren zóó vol met allerlei moeilijkheden, dat hij zelf eerst lang werken moest, eer hij ze spelen kon; soms studeerde hij over een moeilijke streek 10 à 12 uur! Zijn hartstocht voor het spel was groot; op zijn 15e jaar was zijn kennis zóó ontwikkeld, dat hij zich onder de banier der beste violisten scharen kon.

Hij ging nu naar Italië, en verdiende zijn brood met het geven van vioolconcerten.

Van 1801 tot 1804 woonde hij afgezonderd te Genua, waar hij ijverig studeerde. In dien tijd maakte hij een reeks van composities voor viool, gitaar, alt en violoncel.

Nu begaf hij zich naar Lucca, waar hij kamervirtuoos werd van een zuster van Napoleon. (Ik meen prinses *Elisa Bacciochi*.) Hier was het, dat hij zijn algemeen bewonderd en geroemd spel op één snaar, de G-snaar, hooren liet. Op nevensstaande foto zou men meenen, dat hij bezig is op de bewuste snaar te spelen; de houding van viool en stok duidt het ten minste aan.

Dit bespelen van het viool-instrument op één snaar, zóó schoon, dat de tranen in de oogen kwamen, en het hart werd aangegrepen, is dikwijls gebruikt als beeld. In de hand van den grooten Meester, van God, kan een instrument, al heeft het slechts één snaar, wonderen doen, zoodat er tonen aan ontlokt worden, die menig afgedwaald zondaar tot tranen van berouw brengen.

Paganini's spel was zóó hartstochtelijk, zóó stout, dat het alle begrip te boven ging. Alles wat hij zelf diep voelde, vertolkte hij op zijn lievelings-instrument; daardoor kwam het, dat hij de ongelooflijkste moeilijkheden in de schoonste motieven hooren deed; ze waren de uitdrukkingen van zijn zoo zeer verschillende stemmingen, uitingen van diepe smart of overmoedige, soms uitgelaten vreugde.

Ja, de viool is het instrument bij uitnemendheid, dat ons, wanneer wij haar goed bespelen kunnen, alles om ons heen, ook de eenzaamheid, kan doen vergeten.

Wel komt de beste, de ware vertroosting alleen van den God aller vertroosting, maar toch kan ook het bespelen van het viersnarig instrument ons hart verheffen, en moedeeloesheid en droefheid doen verdwijnen.

Paganini, als kunstenaar, liet zijn gedachten den vrijen loop; hij kon beschikken over keur van tonen en harmonieën; rijk van hartstocht tintelende oorspronkelijke voordracht, en een tot dien tijd ongekende techniek, werkten bedwelmend, niet alleen op het publiek, maar ook op de geheele muziekwereld.

In 1818 gaf hij te Milaan 37 concerten met groot succes. Hij vertrok daarop naar Weenen. De hulde, die men hem daar bracht, was fabelachtig. Zijn verschijning alleen maakte reeds indruk; speelde hij de beroemde variatiën „*Le Streghe*,” (de heksen,) dan was 't, alsof een toovermacht het publiek gevangen hield. Is 't niet Goethe, die gezegd heeft, dat de macht der kunst bij de muziek wellicht het hoogst is?

Van 1828—1834 maakte hij kunstreizen door Duitschland, Oostenrijk, Frankrijk en Engeland; ze werden voor hem ware zegetochten. Hij keerde daarop naar Italië terug, waar hij zich een buitengoed kocht. Twee jaar

daarna kwam hij te Parijs, maar werd er door een plotselinge keelziekte aangetast. In 1838 werd zijn ziekte zóó ernstig, dat hij naar het Zuiden moest; maar noch Marseille, noch Nizza bracht hem genezing. Een week vóór zijn dood stuurde de bisschop van Nizza een priester om hem de laatste sacramenten toe te dienen; maar Paganini geloofde niet, dat zijn einde zóó nabij was, en stuurde hem weg. De priester kwam niet weer terug, en na Paganini's dood wilde de geestelijkheid hem niet ingewijden grond laten begraven; de kist bleef dus te Nizza staan, tot het in 1844 zijn zoon gelukte verlof te krijgen, het lijk bij de dorpskerk van Paganini's vroegere buitengoed te laten begraven.

Men beschouwt Paganini als „den vader van het moderne virtuoosdom,” en niet ten onrechte; ook hoorde ik hem eens „den gewaltigen Geigenheros” noemen. De Italiaansche school bereikte haar hoogsten bloei in Paganini, die door zijn ongeëvenaarde kunstenaarsgave geheel nieuwe wegen voor de viooltechniek opende.

Voor sommigen zijn Paganini's compositiën te hartstochtelijk. Maar al is daarin veel waars, toch zijn zij ook weer vol schoonheid, en spreken ze regelrecht tot het hart. Wie zich kan indenken, wat de muziek is, kan begrijpen, wat de groote Haydn eens heeft gezegd dat hij wél zonder brood, maar niet zonder muziek zou kunnen leven!

Paganini verdiende zijn naam van „vioolheld” volkomen. Helaas! hij gebruikte zijn groot talent niet ter eere van God. Hoe droevig is de gedachte, dat een man, die op deze aarde zoo zeer door de menschen is geëerd, met zijn gaven en krachten geen fundament voor de eeuwigheid heeft gelegd.

JACOBA.

